

ЕЛЕКТРОННІ ДЕКЛАРАЦІЇ ЯК ЗАХІД ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ

Корупція як система неформальних відносин з приводу регламентованих процесів – явище об'єктивне. Як показує практика, традиційними її ознаками є пряма чи завуальована участь посадових осіб та державних службовців в діяльності комерційних структур: сприяння (організаційне і ресурсне) недержавним структурам; диференційоване використання, маніпулювання інформацією, що має комерційний характер; пряме чи опосередковане вимагання; використання неформальних відносин при вирішенні службових питань тощо. Слід зауважити, що корупція не зводиться лише до прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою і породжених ним порушень встановленого правопорядку. Корупція – це систематичні порушення правових норм, які спричиняють деградацію та руйнування державного апарату. Однією з основних причин корупції як соціально-правового явища є протиріччя між індивідуальним і суспільним інтересом, яке за певних умов здатне набути руйнівного, анти суспільного характеру. Наділені владними повноваженнями особи здатні відкидати прийняті суспільством цінності і норми, які складають основу соціального порядку. Це породжує прагнення використовувати будь-які, у тому числі несанкціоновані суспільством, засоби досягнення індивідуальних цілей, створює умови для соціально-правових конфліктів. Іншими словами, основоположна причина корупції має соціальне коріння [8].

Протидія корупції для України є однією з найактуальніших завдань для усього періоду існування незалежної держави. Однак справжня мета нової системи – запровадження дієвого інструменту запобігання корупції. У порівнянні із заходами, які вже проводилися – подання декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (далі електронних декларацій) є абсолютною новацією через, що виникає чимало питань і ускладнень. Посадові особи державних та комунальних підприємств, установ, організацій, депутати місцевих рад та інші суб'єкти декларування зобов'язані подавати таку ж декларацію про доходи, як і Президент чи Прем'єрміністр України. Якщо звернутися до статистичних даних, то загальна кількість таких суб'єктів може становити 3 мільйони осіб [1]. За даними Світового банку, більше 150 країн ввели вимоги про декларування майна [2].

Втім, електронне декларування у тому вигляді, який передбачає закон України «Про запобігання корупції» є новацією не тільки для нашої держави,

а й суттєво відрізняється від подібної практики, що існує у Європі та інших розвинених країнах світу. Принциповою є різниця у виді декларування, для іноземних країн це податкові декларації, в нашій державі це майново-інформаційні декларації. Наприклад, в Естонській республіці доходи за рік декларуються на сайті Податково митного департаменту [3]. При цьому Естонський уряд повертає частину податків, які було стягнуто з особи протягом року. Зазвичай повертають податок з відсотків за кредит на навчання, кредит на придбання квартири, а також за другу і наступну дитину. У декларації треба ввести номер рахунку, на який департамент перерахує зазначені кошти [4].

Таким чином, держава стимулює правдивість даних, які надає декларант, оскільки це в його інтересах. В Україні правдивість даних забезпечується залякуванням відповідальністю: дисциплінарною, адміністративною та кримінальною. У Німеччині, незалежно від того, ким є громадянин чи державним службовцем, чи фізичною особою – щорічна декларація подається платником податків до відділень податкової служби тільки в особливих випадках. До таких належать, наприклад, ситуації, коли німецький громадянин отримує додаткові доходи з інших джерел, непов'язаних з основною роботою. На практиці це означає наступне: громадянин Німеччини, крім заробітної плати за основним місцем роботи, отримує, наприклад, від держави субсидії або іншу форму фінансової допомоги, або має додаткові доходи від своєї наукової діяльності. Тільки в цьому випадку він зобов'язаний подавати щорічну декларацію в податкову службу. У всіх інших випадках, живучи людина тільки на одну заробітну плату, він взагалі не замислюється про заповнення декларацій. За нього це робить бухгалтерія того підприємства або державної організації, де людина працює. Причому відомості в податкову службу Німеччині про отриману зарплату відсилає безпосередньо бухгалтерія. Платник податків фактично повинен просто оформити собі так звану електронну податкову картку, заповнення якої входить в обов'язки роботодавця, а не самого платника податків [5].

Слід зазначити і про особливості оприлюднення електронних декларацій, так у Німеччині навряд чи вдасться отримати через сайт Федерального канцлера відомості про його щорічний прибуток. Те ж саме стосується і депутатів Бундестагу, депутатів Європейського Парламенту. Отримати зазначені відомості можна лише за допомогою направлення офіційного запиту до фіскального органу, який крім того такий запит обов'язково має бути аргументованим – навіщо потрібні ці дані. Але в такому випадку важливо інше: німецькі громадяни впевнені, що перевіркою

законності отримання прибутку займається спеціальний орган, а також бухгалтерські відділи державних організацій. Серед заходів запобігання корупції у представницьких органах влади закон України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014–2017 роки» містить вимогу про підвищення рівня прозорості діяльності Верховної Ради України та місцевих рад, зокрема шляхом оприлюднення в Інтернеті інформації про народних депутатів України та депутатів місцевих рад (про їх фінансування, відрядження, помічників, їх декларації про доходи, майно, витрати і зобов'язання фінансового характеру тощо). Крім того, у цьому ж законі передбачені заходи запобігання корупції у судовій системі та органах кримінальної юстиції подання, серед яких указано саме оприлюднення (зокрема в Інтернеті) та моніторинг достовірності даних декларацій суддів про майно, доходи, видатки та зобов'язання фінансового характеру. Вітчизняний підхід до запобігання корупції відповідає міжнародним стандартам, проте останні не містять вимог про необхідність електронного декларування доходів усіма службовцями, і тим паче невідомою для правового поля більшості цивілізованих країн категорією «прирівняних до них осіб». Слід зазначити, що всі запобіжні заходи будуть марними без політичної волі вищих посадових осіб держави до реальних змін і подолання організованої злочинності. Політична воля у будь-якій державі, а особливо з недостатньо розвиненими демократичними інститутами, є дієвим засобом протидії корупції. За відсутності такої волі найдосконаліше законодавство має декларативний характер, а діяльність правоохоронних органів лише імітує боротьбу з корупційною злочинністю [6]. Прикладом комплексної боротьби Нідерландів з корупцією є антикорупційна стратегія, яка включає такі процедурні та інвестиційні заходи, як: постійна звітність і гласність щодо виявлення корупції та обговорення наслідків – покарання за корупційні дії (щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції); розробка системи моніторингу можливих місць виникнення корупційних дій у державних та громадських організаціях і суворого контролю за діяльністю осіб, які там працюють; створення системи прав і обов'язків посадових осіб із визначенням міри відповідальності за порушення посадової етики та корупційні прояви; основною мірою покарання за корупційну дію є заборона працювати в державних організаціях і втрата всіх соціальних пільг, які надає державна служба, наприклад, пенсійного і соціального обслуговування [7].

Отже, в цілому нова система декларування – це дійсно дуже потужне превентивне антикорупційне нововведення, для боротьби та протидії з

корупцією, дієвість якої проявиться з часом. При цьому на першому плані знаходиться порядок перевірки електронних декларацій НАЗК та результати виявлення укривань доходів чи не спів розмірних витрат чиновників.

*Співробітник Головного територіального
управління юстиції у місті Києві
А.О. Шандрук*

Список використаних джерел

1. Гекалюк Р. Проблемні питання нового антикорупційного законодавства // Всеукраїнське об'єднання «Незламність»: сайт. 22.12.2014. URL: <http://nezlamnist.org.ua/1%2022.12.2014.html> (дата звернення: 30.12.2016).
2. Котляр Д., Поп Л. Как декларируют имущество госслужащих в разных странах мира. Является ли Украина особенной? // Европейская правда: сайт. 26.09.2016. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/rus/articles/2016/09/26/7054986/> (дата звернення: 13.02.2017).
3. Представление декларации о доходах за 2016 год // Эстонская республика, Налогово-Таможенный Департамент: офиц. сайт. URL: <https://www.emta.ee/ru/chastnyy klient/deklarirovanie dohodov/predstavlenie deklaracii dohodah za 2016 god> (дата звернення: 13.02.2017).
4. Солнцев А. Электронная налоговая декларация в Эстонии // Geektimes: сайт/TechMedia. 02.03.2012. URL: <https://geektimes.ru/post/139244/> (дата звернення: 13.02.2017).
5. Крамарчук О. Электронные декларации: чего от нас хочет Европа? // МИР: сайт. 17.03.2016. URL: <http://iamir.info/elektronnye deklaratsii chego ot nas hochet evropa/> (дата звернення: 13.02.2017).
6. Цимбал П. В., Кимлик Н. В., Ляшенко М. М. Попередження корупційних злочинів. Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). 2012. № 4 (59). С. 211–216. URL: http://nbuv.gov.ua/jpdf/Nvnudpsu_2012_4_32.pdf (дата звернення: 13.02.2017).
7. Прохоренко О. Я. Протидія корупційним проявам в системі державної служби України (організаційно-правовий аспект): дис. ... канд. наук з держ. упр.: 25.00.03. Київ, 2004. 206 с.
8. ФАКТОРИ, ЩО ЗУМОВЛЮЮТЬ РОЗВИТОК КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ - Андрій Анатолійович ВЕНЕДІКТОВ, кандидат юридичних наук, адвокат Полтавської обласної ради адвокатів, Полтава, Україна; Юлія Євгенівна ВЕНЕДІКТОВА, адвокат Херсонської обласної ради адвокатів, Херсон, Україна КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ТА КРИМІНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ. ХАРКІВ, 2017 URL: http://univd.edu.ua/general/publishing/konf/31_03_2017/pdf/19.pdf.